

STENHUGGEREN

medlemsblad
for
JYSK STENKLUB

AMATØRGEOLOGISK FORENING
AARHUS
MEDLEM AF DANSK AMATØRGEOLOGISK UNION

nr 1

7 januar 1982

8 årgang

GODT NYTAR ! - Det fornemmes iten naturligt her ved indgangen til klubbens 10-års jubilæumsår at lade lyde en ledsagende **TAK** til bladets læsere, som aldrig har lavet meget vrøvl, samt til de trofaste bidragydere i det og de forløbne år. **HUSK !**, at vi aldrig har været så betrængte med stof fra jer, at der ikke var plads til et indlæg mere !

redaktionen

EFTERARSTUR TIL SYDSVERIGE

Vi var 8, (Niels og Aase, Inger og Johan, Hanne og Sven, Florence og Eva), der startede en fredag aften i 3 biler og tog natbåden Grenå-Helsingborg. Kl 7 lørdag morgen gik turen til Astorp, 25 km øst for Helsingborg. Nogle af os havde været der før og vidste, hvor calcitkrystallerne befandt sig. Vi fik også en del pæne, og desuden var vi jo meget fascineret af den sribede kanon-calcit.

Derfra gik turen mod Lund gennem det virkelig dejlige skånske landskab. Det virkede næsten østjysk med sine brun-gul-røde ege- og bøgetræer. Det var meget smukt - og solen skinnede. Frokosten indtog vi ved Sydsten AB's fabrik i Hardeberga. Vi havde på forhånd fået lov til at gå ind, selv om porten var lukket. Nogle af os havde været der før, og vi håbede at finde mere af den meget kønne, grønne flusspat, vi fandt i maj, men det blev ved håbet. Vi fandt gul flusspat i små krystaller, men derudover ikke meget. Der behøver vi vist ikke komme mere. Derfra gik turen de få km til Dalby, hvor vi havde intensioner om at se kirken, der engang var domkirke, men vi, der kørte forrest, overså kirken, så vi nåede Siporex-fabrikken med gipsbunken, som vi vidste skulle ligge udenfor, og så blev det ikke til noget med kirken. Gipsen kommer fra Spanien og bruges i produktionen af beton, så vi snupede nogle stykker og fortsatte mod Vik lige nord for

Simrishamn, hvor vi havde lejet en absolut dejlig lejlighed til 10 personer i to nætter - virkelig godt.

Søndag startede vi mod Gladsax, og her fandt vi alt, hvad man kan ønske sig af flussspat i grønt, hvidt, gult og lilla. Vi nåede derudover et lille besøg på Glimingehus.

Mandag morgen kl 9 startede vi efter en større rengøring - der har vist aldrig været så rent før - mod Ignaberga, 10 km øst for Hässleholm, hvor vi havde fået tilladelse til at gå ind i et stort åbent kalkbrud. Her var belemniter i alle størrelser - og nok af dem. De var alle smukt brune af calcit inden i og bliver ganske dejlige, når de slibes i skiver. Da Hanne og jeg var der i maj, fandt vi en del mini-hajtænder, men denne gang var kun Aase heldig - og den var ikke en gang særlig mini. Der var selvfølgelig også bunker af andre små fossiler som f. eks. crania, men en del af det er ret skørt og kun for virkelige fossilsamlere. Inger fandt iøvrigt et dejligt lille søpindsvin med kalkskallen bevaret.

Herefter skulle vi prøve et nyt sted i Båstad, som vi havde læst om i Lapidomannen. Her skulle kunne findes bjergkrystaller og ankerit. Desværre var der kun kort tid tilbage, og regnen begyndte at øse ned, men nogle pæne små bjergkrystaller fandt vi da. Ankeritten må vente til næste gang. -

En dejlig - og billig - tur var det. Tak til de øvrige 7.

Eva

RENSNING AF PYRIT

Leo de Laurent spørger: Hvorledes renses pyrit for den brune hinde ?

Svar: Det bedste er sandsynligvis en oxalsyre-opløsning. Hvis der kun er tale om et tyndt belæg på pyritten, vil det næppe give problemer at få den pæn. Er forvittringslaget derimod noget tykkere, må man nok forvente, at det, der bliver tilbage efter syrebehandlingen, bliver noget svampet at se på. Hvis oxalsyren ikke fjerner hele belægningen, skulle der være en chance for, at en påfølgende behandling med fortyndet saltsyre kan give dig et rent mineral. Resultatet vil afhænge af korrosionsgraden, så vi tør ikke uden videre love dig, at du bliver tilfreds med det. Husk at skylle meget grundigt (længe !) efter hvert syrebad !
- Og til slut: Lad os høre, hvad du nu får ud af det. Held til ! red

CIRKULATION

Klubben abonnerer på bladet Mineralien Magazin (tysk). Det har tidligere været fremlagt i klublokalet (Sct Annagades skole), der har fungeret som bibliotek. Nu har bestyrelsen givet tilladelse til, at det straks overgår til cirkulation, og efter endt tur vil det være at finde i klubbens kommende skab på Aaby bibliotek til almindeligt udlån. - Er du interesseret i at få bladet (husk, du skal selv betale porto'en til den næste i runden, og du skal være indstillet på relativ

hurtig læsning), så kan du henvende dig til tlf 06-937113, Hanne Sønnichsen.

Announce

INTERNATIONAL MINERALS & GEMS
v/Niels Schjeldahl, 06-253210

Birgittevej 6
8220 Brabrand

Mineraler fra alle verdensdele i skønne og / eller sjældne samlerstykker. Stenskiver af mange forskellige råsten til slibning af cabochons m. v. Til facetslibning har vi p.t.:

Topas (blå og Golden Imperial) - Safir - Kunzit - YAG (hvid, blå og grøn) - Grøn Ametyst samt Granat.

Stort udvalg i Ild-Agat fra Mexico, og fra Illinois har vi fået en ny sending af flotte "Markasit-Dollar", også kaldet "Pyrit-Sole".

Tulipaner og indfatninger i såvel Nikkel som Sterling Sølv og Double .

Maskiner og maskindele, værktøj, slibeskiver og -hjul m.m. føres på lager eller skaffes efter aftale.

Brochure tilsendes på forlangende. Postordrer ekspederes med tillæg af porto.

Announce

KJELD ROSE
MINERALIMPORT

STENBUTIKKEN Borggade 3
8000 Aarhus C 06-190422

MINERALER - RA ÆDELSTEN - SMYKKESTEN - SJÆLDNE BJERGARTER - SLIBE-
SKÆRE- OG POLERMASKINER - DIAMANTSKÆRESKIVER - SLIBE- OG POLERPULVER

Konventionelle tromlemaskiner fra kr 410. Nye vibratortromler,
der færdiggør stenene på 8 dage, hjemkommer først i det nye år.

DER ER FLERE MESSER PÅ VEJ

1. Sørlandets mineralmesse arrangeres i Froland idrætshal, Osedalen, ca 11 km nord for Arendal 24 og 25 juli 1982. Salgs-, købs- og byttemesse. Der er udstillinger, demonstrationer og et posthus med eget motivdatostempel. Norge.

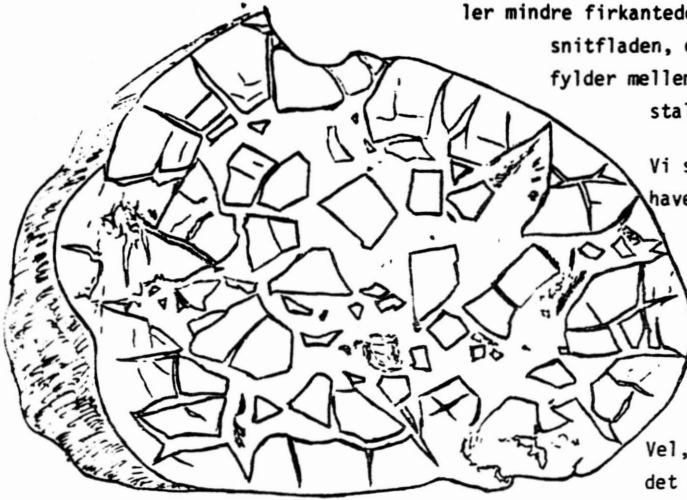
2. Nordisk Sten- og Mineralmesse 7 - 8 august 1982 i Kongstenhallen ved den gamle by i Frederikstad, Norge.

Spørg, hvis du ønsker flere oplysninger. Kontaktpersonen er . . . Dolly

DANNELSE AF AGAT, GEODER, SEPTARIER m.m. af sedimentær oprindelse.IV. og sidste:

Septarierne

Hosstående ses en typisk septarie. De mere eller mindre firkantede dele, der er strøet over snitfladen, er hærnet ler. Det, der fylder mellemrummene ud, er calcitkrystaller.

Vi slap sidst tråden efter at have fået at vide, at septarierne ser ud til at have haft omtrent den samme forhistorie som geoderne, og har vel så siden spekuleret på, hvorfor de så ser så forskellige ud.

Vel, - de sagkyndige siger, at det er gået således til:

Udfældelsen af lerslam som en kugleskal udenom den kolloide opløsning har været det første skridt mod det færdige produkt. Leret er blevet kittet sammen af calcit. Under stigende tryk har leret afgivet sit vandindhold, hvorved rumfanget er formindsket, medens det samme ikke har været tilfældet med kolloidet. Det mindskede pladsbehov for leret har først bevirket, at det er krakkeleret i radiær retning og - såfremt laget var tykt nok i forhold til kuglens størrelse - også langs koncentriske kugleflader. De mere eller mindre konisk firkantede lerstykker er under fortsat formindskelse helt skilt fra hinanden, og mellemrummene er fyldt ud af det plastiske calcium-kolloid. Senere er calcitten udkrystalliseret ved faldende temperatur. Det, der giver septarierne deres særlige indre struktur synes således kun at bero på nodulernes oprindelige sammensætning, - måske i samspil med den måde, klimaet omkring dem i den følgende tid har ændret sig.

Hvis der har været særlig meget vand i kolloidet, resulterer det i, at septarierne får en indre hulhed, der er kantet med calcit-krystaller - altså en druse.

Tordenæg

Som rosinen i pølseenden nævnes tordenægget, hvis indre umiddelbart nok kan forlede én til at tro, det også er en slags septarie, men det er det altså ikke. Man ved vistnok ikke i detaljer, hvordan det er dannet, men visse træk tyder på, at det er dannet i vulkanske bjergarter, og i så fald hører det jo egentlig ikke hjemme i denne artikel. Et par karakteristiske træk vandrette flydelinjer samt antydning af et ind- eller udløb. Viste billede er en, jeg har savet over. (artikel slut!) r

GOTLAND

Hvis Gotlands-turen nu skulle blive effektueret, således som diskret er blevet antydnet, så må det vel være tiden at tænke på at indlede de historiske og geologiske forhåndsstudier. Her er noget, der er plukket ud af Lapidomanen, og som måske kunne være velegnet til at varme op på:

Gotland består af siluriske aflejringer, der deles op i 13 lag, som er benævnte efter lokaliteter på øen. Øen hælder mod sydøst således, at de ældste lag kun er blottede mod nordvest, og de yngste lag findes tilgængelige mod sydøst. Lagene består af kalk, mergel, ler og sandsten. En stor del af øen består af rev-kalk, som er skabt af rev-dannende organismer, dengang Gotland endnu var havbund nær ækvator. Det er derfor, vi i rigelig mængde kan finde koraller, både kolonidannende og enkelt-koraller, som kaldes totemösser og knapkoraller. Specielle for Gotland er stromatopiriderne, som er skorpeformede lagdelte fossiler af calcit af uregelmæssig form og med gitteragtig struktur. De henregnes nu til glassvampene. De findes i alle størrelser fra søpindsvin til kranier og går i folke-munde under betegnelsen katt-skaller. Nogle af dem er fantastisk dekorative og ligner kæmpestenroser, når de er slået af, så man kan se lagene indeni. Man kan finde den sammenrullede trilobit clymene meget fint struktureret og også andre trilobitter. Brachiopoder kan man finde i ubegrænset mængde ved at rode i sandet ved stranden

VED DU (?) at man er begyndt at anvende hunde til at efterspore mineralforekomster med i Canada ?

Man benytter sig af hundens villighed til at lade sig dressere i forbindelse med dens helt formidable lugtesans.

En krabat som vist hosstående skal man ikke forvente at finde rester af på Gotland, men illustrationen (lånt fra Stenfolket, Als) kan måske fremmane lidt stemning !

GEODER.

Hvis I har det som jeg, så vil I synes, at det var et enormt interessant - næsten rystende afslørende stykke geologisk og mineralogisk forhistorie vi erfarede gennem artiklen om de sedimentære agater, geoder, septarier m.m. - De har altså

MIRAKLER af Tom Kristensen (tilsendt redaktionen af Inger og Johan Clausen).

<p>1. I en sygarnsæske skjulte
jeg en tred'vedobbel skat,
som bestod af tred've våde
blanke sten,
Men jeg kunne ikke ane,
at i sygarnsæskens nat
blev de blanke sten som matte,
tørre ben.</p>	<p>3. Da jeg åbnede for æsken,
lå juvelen gul og mat,
og dens kronskær var fordunklet
under pap,
og i tred've usle stene
lå en tred'vedobbel skat
som en gøglers kroningsmykke,
en attrap.</p>
<p>2. Og jeg kunne ikke ane,
at der langs den hvide strand
kunne lokkes ædelstene
af en sten,
når blot solen glimred' sammen
med lidt salt og med lidt vand
på den samme ædelløse,
lille sten.</p>	<p>4. Men jeg lo, thi ingen trolddom
er så underfundig let
som at lokke ny mirakler
ud af sten,
og jeg drejed' messinghanen
og gav hver en sten et skvæt,
og de vågned' som juveler,
én for én.</p>

begyndt tilværelsen på havsens bund !

En og anden blandt vore takksomme læsere har sikkert tænkt dette: Jamen, jeg troede da, at dé agater og geoder, jeg har, var dannet ved udfyldning af gaslommer i vulkanske bjergarter. Er det da helt forkert ?

Svaret herpå ser ud til efter omstændighederne at måtte blive enten: 1) Ja, det er forkert - din geode er af sedimentær oprindelse ! - eller: 2) Nej, man kan godt få dannet agater og geoder i vulkanske bjergarter, men 2a) det er ikke sket ved udfyldning af gaslommer !

Er du nu forvirret ? - Det vil du ikke mere være, når du har fået læst ~~alle af~~ ^{denne} ~~et endnu ikke fastlagt antal brudstykker af vor næste store~~ artikel, der i det omfang det nu kan lade sig gøre, vil afsløre hemmelighederne om de vulkanske agater, geoder m.m., og som starter i næste nr af STENHUGGEREN. r

ANDRE INDENLANDSKE STENKLUBBER

Der findes, så vidt vides, nu foruden vor egen stenklub, Jysk Stenklub, følgende klubber her i landet: Vestjysk stenklub, Sydvestjysk stenklub, Stenklubben for Randers og omegn, Den fynske stenklub, Stenklubben Als, Sydfynsk stenklub samt

GENERALFORSAMLING

Der indvarsles herved til ordinær generalforsamling på Aby bibliotek lørdag den 13/3 1982 kl 14.30. Dagsorden efter lovene som følger:

1. Valg af dirigent.
2. Formanden aflægger beretning.
3. Aflæggelse af regnskab.
4. Valg af formand (hvis vedkommende er på valg). - ikke denne gang.
5. Valg af bestyrelsesmedlemmer i henhold til § 4.
6. Valg af en 1. og en 2. bestyrelsessuppleant.
7. Valg af 2 revisorer (uden for bestyrelsen).
8. Valg af en revisorsuppleant.
9. Fastsættelse af kontingent for det kommende regnskabsår.
10. Indkomne forslag.
11. Eventuelt.

På valg er Ingemann Schnetler og Jon Svane. Forslag, der ønskes behandlet på generalforsamlingen, må være bestyrelsen i hænde senest 8 dage før generalforsamlingen.

bestyrelsen

TURUDVALGET

Forslaget om at drøfte et turudvalg blev taget op i efteråret, og det førte til, at følgende medlemmer blev valgt: Inger Clausen (eller Johan?), Eva Rudolf, Leo de Laurent og Ingemann Schnetler.

Vi ønsker udvalget god arbejdslyst og er morderlig spændte på at se, hvad der nu kommer på sommerprogrammet !

GOTLANDSTUREN. Vil du med og finde fossiler og mineraler på Gotland og i Sydsvenske ? Turen er foreløbigt lagt Fr 14/5 kl 21.00 - Lø 22/5 sent. Pris ca 1500 kr. Program og endelig tilmelding senere. Forhåndstilmelding gerne straks til Kunde

(andre klubber fortsat:) - samt Stenvennerne i København. På et tidligere tidspunkt, da der kun var få andre klubber, bragte vi uddrag af disses programmer. Det er der ikke plads til længere, men da det står de enkelte medlemmer frit at udnytte også de andre klubber, så må de, der mener at kunne hole noget her, selv sørge for at holde sig orienteret ! Ring og spørg og brug evt. vor egen cirkulationsordning for de andre klubbers blade.

r

PROGRAM FOR JYSK STENKLUB

Lø 9/1 1982 kl 13.30 på Aby bibliotek. Slibning af og snak om rav. Diskussion om udstillingen til september i anledning af jubilæet. Husk at tage rav med selv til slibning eller tag en 10-er med til at købe for.

Lø 23/1 1982 på Aby bibliotek kl 13.30. Udover de sædvanlige klublørdage prøver vi at have en extra bytte-dag. Lidt diskret handlen kan måske tillades for at få bytningen til at glide. Tror du ikke, du har noget, der er værd at bytte med? - Prøv alligevel at tage noget af det med - måske vil du blive forbavset over, hvad de andre er interesserede i!

Lø 13/2 1982 kl 13.30 på Aby bibliotek. Søren Bo Andersen fortæller om fossiler.

On 17/2 1982 kl 17.15 på Geologisk Institut, Ole Worms Allé. Havaflejringer fra nedre kvartær og øvre tertiær i Arktis og Vesterhavet.

Lø 13/3 1982 kl 13.30 på Aby bibliotek. Generalforsamling. På valg er Ingemann Schnetler og Jon Svane. Dagsorden iflg lovene, se inde i bladet.

Lø 17/4 1982 kl 13.30 på Aby bibliotek. Vi prøver at få en ny film.

STUDIE- OG HOBBY-AKTIVITETER

Der fortsættes efter nytår på vanlig vis med studie-tirsdags-aftener på Aby bibliotek, - og med slibning og smykkefremstilling på Sct Anna-gades skole onsdage og/eller torsdage. Hvis du er interesseret i at komme med til noget af dette, så ring om klokkeslet o.l. til f.ex. Hanne Kunde eller Jon Svane. Fossil-interesse-rede må melde sig til Grete Rasmussen. Adresselisten ses nedenfor.

Husk at du selv må medbringe det nødvendige til eftermiddags-kaffen/teen på Aby!

bestyrelsen

Indlæg til næste blad senest 15/3 - gerne før. Nyt blad ud ca 1/4.

Formand, Hanne Kunde, Bøgevej 7, 8260 Viby J	tlf 06-140100
Sekretær, Jon Svane, Kildehøjen 64, 8260 Risskov	06-210606
Erik Jensen, Plutovej 8, 8270 Højbjerg, medl. af best.	06-149521
Dolly Jacobsen, Augustenborggade 19, 8000 Århus C, Medl. af best.	06-143461
Kasserer, Ingemann Schnetler, Fuglebakken 14, Stevnstrup, 8870 Langå	06-467282
Jysk Stenklub, giro 1217380, Fuglebakken 14, Stevnstrup, 8870 Langå	
Bladfordeler, Grete Rasmussen, Elverdalsvej 31, 8270 Højbjerg	06-270247
Redaktør Sv. Sønnichsen, Agernvej 115, 8330 Beder	06-937113
